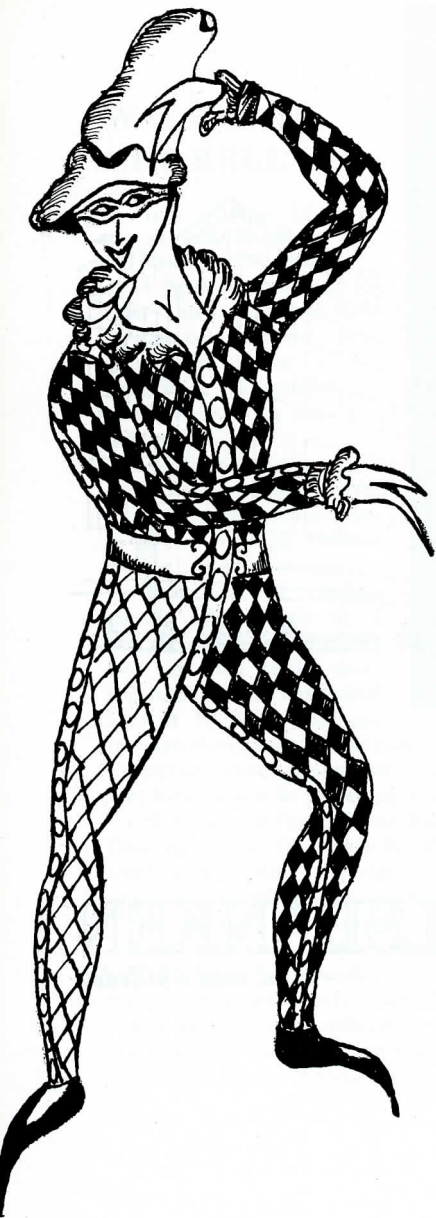

AARHUS TEATER

AARHUS TEATER

Direktion: POUL PETERSEN

Program

TEKSTBIDRAG:

DEN FRYGTELIGE ENSOMHED

Aase Schmidt

GERDA RING

Frits v. d. Lippe

NINA PENS RODE

DENNE KOMISKE FRYGT

ORIENTERING

REPERTOIREPLANER

Omslagstegning: Sikker Hansen

Vignet: Peter Eszterhas

Redaktion: Henning Hansen

WALENTIN CHORELL

er født i Åbo 1912 af svensk-finske forældre.

Han blev fil. kand. i 1934 og debuterede som lyriker med digtsamlingen »Vinet och Lägeln« 1941. Efter krigen fulgte i hurtig rækkefølge tre romaner, en detektivroman og flere radiohørspil.

1949 fik hans første skuespil »Fabian åbner Portene« premiere. (Danmarkspremiere 1950 på Odense Teater). Det blev succes, og siden da har Chorell næsten udelukkende helliget sig dramatisk virksomhed. En lang række skuespil foreligger fra hans hånd i tiåret 1950-60. Stor opmærksomhed samledes om hans navn, da han i 1955 med skuespillet »Søstrene« vandt førsteprisen i den nordiske dramatikerkonkurrence. Det blev samme år spillet på Folketeatret i København.

»Kattene« er fra 1960 og havde i Finland urpremiere både på finsk og svensk. Det vakte betydelig interesse overalt i Norden, har været opført både i Sverige og Norge, og Aarhus Teaters danske urpremiere følges hastigt af premierer på Det kgl. Teater og Odense Teater endnu i denne sæson.

Siden »Kattene«s succes har Chorell indleveret skuespillene »Tre vita Skjortor« til Svenska Teatern i Helsingfors og »Narren« til Suomen Kansallisteatteri – den finske nationalscene.

For kort tid siden udkom hans nyeste værk, romanen »De barmhjertige«, der handler om menneskets behov for ømhed og omsorg – et centralt tema i Walentin Chorells forfatterskab.

Journalist Aase Schmidt, måske bedst kendt som »Sys« ved dagbladet »Demokraten«, fortæller her om de almenne problemer i aftenens interessante skuespil:

Den frygtelige ensomhed

– »Mennesket kan blive så ensomt, at det for at undgå ensomheden foretrækker at slå følge med et spøgelse«, sagde den norske forfatter Sigurd Hoel.

Mennesket kan også blive så ensomt, at det benytter bevidst ondskab eller løgn for at undgå den knugende følelse af isolation. For intet menneske er så stærkt, at det i længere tid kan erkende sig udelukket af fællesskabet. Intet menneske er så rigt i sig selv, at det ikke har brug for at føle tryghed, samhørighed med et andet menneske.

Walentin Chorells psykologiske drama »Kattene« foregår i en fabriks omklædningsrum og handler om et menneske, som er vandret så langt ud i ensomhedens tomrum, at det desperat må bruge alle midler for at føle sig som led i et fællesskab, ligegyldigt hvilket. Fabrikspigen Rike, hvis drøm om kærlighed blev splintret, fordi den blev drømt så længe, at den ikke kunne svare til virkeligheden, skubber alle hensyn til side for at nå ind i omklædningsrummets vante overflade-verden, da også den synes at forkaste hende.

Og hun sætter det sidste, hun tror på, i pant for fællesskabet, da hun udspreder rygten om arbejdslederen Marta Bartsches seksuelle adfærd og dennes skyld i Rikes egen fallit. For i virkeligheden er Rike klar over, at Marta er den eneste, der kan hjælpe hende ud af ensomheden. I

Martas hvide, rene stuer, omgivet af stilhed, ville hun måske have kunnet finde vej til et fællesskab.

Men hun svigter også denne sidste støtte, da hun ofrer Marta til arbejdskammeraterne. Til Tora, brugt op af altfor mange børnefødsler. Til Anna, sløv af nervemedicin. Til Ingrid, ny og forfærdet over den første arbejdsdags realiteter. Til Mirka, svulmende af moderskab og forargelse. Til Seija, læderjakkepige uden illusioner. Til Xenia, tidligere koncentrationslejr fange og flygtning. Til Ellen, Alexandra, Lisa.

Og de griber begærligt løgnens muligheder. Endelig har de midlet til at rive Marta ned fra den piedestal, de selv har anbragt hende på. Endelig har de chancen for at genere hende, som satte sig uden for deres fællesskab ved at gå i hvid kittel, drikke kaffe af guldrandet kop og have madpakke med mellemlægspapir. Endelig har de lejlighed til at minde hende om, at hun aldrig har indviet dem i sin længsel efter dage, der ikke var grå af håbløshed og kranset af døde drømme.

– »Vi forlanger, at du skal be' om din afsked. Og hvis du ikke vil gå frivilligt, så siger vi, hvorfor vi ikke vil gå tilbage til maskinerne, når fløjten lyder. Du får fem minutter at tænke i...«

Sådan siger de til Marta, og midt i den fælles fornedrelse af kvinden, de før var bange for, opdager de, at de lever! Følelsen af at være betydningsfuld vokser i dem. I en mærkelig form for ekstase, der giver dem klarhed også over sig selv, føler de, at deres sind rummer dybder, de nok anede, de ejede, men som de trængte til at få bekræftet.

Da er det, Rike tilstår sine løgne og dermed isolerer sig fra det sidste fællesskab, hun kunne erobre. I kammeraternes øjne læser hun om et tabt land. Det samme tabte land,

som Martas øjne fortæller om. Men Marta giver hende alligevel en indrømmelse. For øjnene af en flok gabende munde og dumme, tomme øjne, for sådan registrerer hun kvinderne omkring sig, røber hun sit livs hemmelighed, der gror i splittelsen mellem længsel efter mennesket og frygt for det.

Derpå er kun tomhed tilbage. Omklædningsrummet ribbes for kvinder. De fleste går til maskinernes skinverden uden ret meget håb om en bedre. Marta rejser fra en ensomhed til en anden. Og Rike? Rike, som sprængte sig selv i sin uopfyldte længsel efter ømhed, må også gå. Alene.

– »For hvert menneske må mærke, at det lever, at nogen trænger til det,« siger Chorell, kvinder måske mere end mænd, fordi de oplever kontaktløsheden i tilværelsen mere intenst end vi, og fordi deres følelser er mere hemningsløse og primitive«.

Vi har alle som Marta og Rike en frygtelig ensomhed, vi bærer på, og samtidig ønsket om at blive fritaget for den. Opfyldes ønsket ikke, kan man ikke fortsætte at være menneske. Da brydes kontakten . . .

Men selv om Marta og Rike må gå alene bort, lever længslen stadig i dem. Længslen efter en dag at turde kalde på en anden og gribe en hånd, strakt ud fra den anden side ensomhedens kløft.

Aase Schmidt.

GERDA RING

GERDA RING

av sjefen for Riksteatret i Norge,

Frits von der Lippe

Snakker jeg med jevngamle om unge dagers teateropplevelser, springer Gerda Ring lyst og lett og muntert inn i bildet. Jeg vet ikke nogen av de unge den gang som jeg var mer forelsket i. Og forelskelsen varer fremdeles, nu knyttet sammen med beundring for hennes ubendige arbeidskraft, for hennes trang gjennom alle år til å utvide sine kunnskaper og hennes evne til å formidle sit viten til alle de hun arbeider sammen med i det krevende fellesskap som teater er.

Gerda Ring var bare jentungen da hun debuterte i sin mor, Barbra Rings, barnekomedie »Kongens hjerte«, pussig nok i København. Ikke lenge etter gjorde hun for første gang Aarhus usikker, utfoldet sin fortryllende ungpikelihood i en filminnspilling hvor et par andre norske kunstnere, Agnes Mowinckel og Ingolf Schanche, toppet ensemblet. Det aner meg her jeg sitter og skriver om henne i Oslo, hvor vi savner henne, at hun også denne gang erobrer byen med den uimodståelige charme hvormed hun utfolder sin dynamiske virksomhet.

Nå – året etter debuten i København var Gerda Ring på plass ved vår hovedscene. At hun ble ved Nationaltheatret i 49 år, til hun nådde pensjons alder og verdighet, til hun feiret 50-års jubileum som skuespiller, ja det er utrolig når man ser henne komme springende nedover gaten, eller når man forsøker å holde samme fart som henne på ski i Jotunheimen. For ikke å snakke om hvis man ser hennes timeplan for de lange arbeidsdager, det være seg hjemme i Norge eller i de land og verdensdeler som er rammen om hennes virksomhet.

De første årene på Nationaltheatret var hun i Gunnar Heibergs »Gerts have« og »Kunstnere« på spill levende lystig og impulsiv at både yngre og eldre hjerter banket i takt med en slik livsfriskhet. Hun var den ranke, unge embetsmannsdatteren som modig bryter med alle fordommer i Heibergs »Tante Ulrikke«, hun var også Hedvig i Ibsens »Vildanden« og Eleonora i Strindbergs »Påsk«, hun var muntre piker i klassiske komedier og den deilige Roxane mot Halfdan Christensens Cyrano de Bergerac.

Ynden, friskheten beholdt hun, men rollefaget ble etter hvert alvorlig, menneskeskildringen fikk en fordypelse som pekte mot noget.

Vi visste ennu ikke hva. Sikkert visste hun det selv. Metodiske studier hjemme og i andre land modnet henne. For 30–35 år siden gjorde hun det alltid dristige spranget over rampen fra scenen ned i parkettet. Der satt hun da en dag og ledet sin første forestilling. Siden har vi dessverre ikke sett henne på scenen. Hun har holdt seg på instruktørplassen, komediens gode forbundsfelle, skuespilletts og dramaets sikre støtte, skapende og pregende.

Ingen arbeidsplass på jorden – det måtte da være den politiske arena – har sterkere utslag av temperament og dermed av fordommelse og hyllest enn teatret. Så ble det selvfølgelig sagt den gang – og det ble gud bedre gjentatt i en nedrig og nidkjær artikkel nu nylig – at var det nu noget å forbause seg over at Gerda Ring ble instruktør. Hun var jo gift med Halfdan Christensen, teatersjefen, instruktøren, skuespilleren, forfatteren. »Hun førte hans intensjoner videre«, skrev man.

For det første skal vi nu takke til at noen fører noget videre i et så vidt tradisjonsfattig teaterliv som vårt. For det annet slo Gerda Ring seg ikke til ro med å føre tradisjoner videre. Hun representerer i norsk teater en samhörighet med 30-årenes sosiale og politiske radikalisme. Allerede før krigen så vi i hennes forestillinger utslag av en sterk trang til å gjøre teatret aktivt pregende. Derfor ble f. eks. hennes iscenesettelse av Friedrich Wolfs »Professor Mamlocks sidste utvei« en så heftig anklage mot nazismen.

Så forsvant Gerda Ring nødvendigvis i noen år til Sverige,

hvor hun og andre flygtninger, under Halfdan Christensens ledelse, laget et av de merkeligste av alle norske teatre. »Fri Norsk Scene« het det, og reiste Sverige rundt med norske skuespill, mens vi satt her hjemme i mørket.

Befrielsen kom. De fra »Fri Norsk Scene« vendte tilbake. De sluttet seg til de skuespillerne som hadde måttet gå hjemme og spille under naziledelse, men den derav følgende publikumsboikott av Nationaltheatret. Det var dyre år. Vi var redde for et forfall og vi var glade for at gjenreisningen av vårt teaterliv tok fatt med én gang. Gerda Ring var av dem som gikk løs på denne oppgaven fra grunnen av. Vi fikk like etter befrielsen teaterskole både på Nationaltheatret og på Det Norske Teatret. Vi hadde i Norge inntil 1945 ikke hatt nogen fast teaterskole, ingen statsstøtte til noget så livsviktig. Av disse to skolene, Nationaltheatrets på riksmål og Det Norske Teatret på landsmål, ledet Gerda Ring den første. Begge skoler var forløpere for den 3-årige Statens Teaterskole, som vi omsider fikk for 10 år siden. Selvsagt var Gerda Ring fra første stund å finne blandt de faste lærere der.

Skulle jeg fortsette med å livsskildre henne og ta med en oversikt over hva hun har gjort i årene etter krigen, ville plassen for denne lille artikkelen bli sprengt. Hun er skandinavismen, ikke minst nordisk teatersamarbeide, en fin forbundsfelle fra sin plass i den norske Foreningen Nordens råd og i styret for Det svensk-norske fond. Hun er en utrettelig forkynner av teatrets kulturelle betydning i serier av foredrag. Som iscenesetter har hun på Nationaltheatret seiret med f. eks. Ibsens »Gjengangere« og med vår tids skuespill. Sartres »Skitne hender«, Anouilh »Lerken«, Arthur Millers »Heksejagt«, brevkomedien om Bernard Shaw og Miss Patrick Cambell »Kjære løgnhals« og Tennessee Williams »Iguanatten«. På Oslo Teater har hun satt opp »Kattene«. Hos oss på Riksteatret bl. a. H. C. Branners »Søskende« og Pär Lagerkvists »Han som fikk leve sitt liv påny«.

Jeg er glad for at Aarhus Teater har gitt meg plass i sitt program til dette forsøk på et portrett av aftenens instruktør.

Frits von der Lippe.

NINA PENS RODE

9. forestilling i sæsonen 1962-63

KATTENE

Skuespil i to akter

af

WALENTIN CHORELL

Oversættelse:

POUEL KERN

Dekoration:

KIRSTEN STENBÆK

Iscenesættelse:

GERDA RING

Kostumer: *Maria Deleuran* – Frisør: *Caroline Nielsen*

Suffløse: *Ingeborg Jensen* – Sceneteknik: *Aage Rishøj*

Belysning: *Carl E. Andreassen*

PERSONERNE

Marta		<i>Nina Pens Rode (som gæst)</i>
Rike		<i>Hanne Ribens</i>
Anna		<i>Marie Brink</i>
Ingrid		<i>Tonny Spangsbo</i>
Tora		<i>Bodil Lindorff</i>
Mirka		<i>Jane Jeppesen</i>
Seija		<i>Vigga Bro</i>
Xenia		<i>Inger Gleerup</i>
Ellen		<i>Eva Lemnitz</i>
Sandra		<i>Elsebeth Steentoft</i>
Lisa		<i>Vibeke Pedersen</i>

Handlingen foregår i omklædningsrummet på en tekstilfabrik en augustdag i vor tid.

Pause mellem akterne – Spilletid ca. 2¹/₂ time

NINA PENS RODE

Det er en sød kendsgerning, at en række af vore mest henrivende skuespillerinder er opfostrede på den frodige grønne ø dernede mellem det store og det lille Bælt. Måske har feerne givet de fynske møer særlige vuggegaver; jeg husker ialtfald, at vi mandlige elever ved Odense Teater ivrigt diskuterede, hvad vi mest beundrede hos teatrets unge primadonna Nina Pens – nu med et lykkeligt Rode efter – var det skønheden, personligheden eller talentet? Vi blev vist aldrig enige, for når vi sad dernede i salens mørke og så hende spille, gav vi os simpelthen bare ind under hendes udstrålings fortryllelse. Jeg husker også sorgen, da man – efter hendes gennembrud som den dejlige Anne Boleyn i Kaj Munks »Cant« – i København opdagede, hvad alle i Odense vidste, at her var store evner, og bortførte hende til hovedstaden.

Derinde kom hun til at stå på næsten alle de københavnske privatscener i store og afgørende roller, vandt anerkendelse på film, i fjernsyn, i revue og cabaret. Aarhus Teater gæstede hun i 1956–57 som Elvira Donnrat i Plessners »Eneren« og 1960–61 med de to interessante kvindestudier i Rattigans »Fra Bord til Bord«.

I forbindelse med aftenens forestilling kan man ikke lade være med at pege på en interessant omstændighed: At Nina Pens Rode har medvirket i samtlige opførelser af Chorells skuespil i Danmark indtil nu. I »Fabian åbner Portene« (Odense 1950) var hun en fabrikspige, hvis ungdom og skønhed får en ældre mand til at forlade hustru og hjem; skuespillets konflikt spiller direkte på aldersforskellen i det ulige forhold. I 1955 fremstillede hun med Birgitte Federspiel som medspillere de to søstre i Chorells dystre, erotiske dramatikerpris-drama »Søstrene« (Folketeatret, København), og endelig står hun i aften på Aarhus Teaters scene som den smukke, hvide Marta Bartsche, der bliver udsat for sine medsøstres skånselsløse forfølgelse i »Kattene«.

Måske kunne man tænke sig, at der eksisterede en særlig overensstemmelse mellem Chorells dramatik og Nina Pens Rodes talent – det er vanskeligt at afgøre. Men en ting, synes jeg, man kan fornemme. Den medfølelse, der fra Chorells side altid ligger som en tanke bag kvindeskikkelserne i hans skuespil, har Nina Pens Rode på den smukkeste måde formået at give liv og udtryk på scenen netop ved den bundne varme, der er hendes talents og personligheds særkende.

H. H.

Fra en prøve på »Kattene«
Nina Pens Rode, Marie Brink og Hanne Ribens

Fra en prøve på »Kattene«

Nina Pens Rode, Marie Brink, Bodil Lindorff, Eva Lemnitz, Elsebeth Steentoft, Vigga Bro, Vibeke Pedersen, Jane Jeppesen, Tonny Spangsbo og Inger Glerup

Denne komiske frygt

»De vrede unge mænd« blev betegnelsen for den lille gruppe unge skuespilforfattere, som for en seks-syv år siden i oprør mod det konventionelle samfund og det kommercielle teaters døde tradition skabte ny grøde, en ny bølge i engelsk teaterkunst.

Heldige var de, for de havde gode hjælpere. Først og fremmest Joan Littlewood, den dynamiske nyskaber af avantgardistiske Workshop-Theatre, og den initiativrige Georges Devine, som på centrum-teatret Royal Court ønskede at vise publikum tidens ansigt, som det tegnedes i den unge dramatik.

Optakten til »det engagerede teater« skete i 1956 med John Osbornes berømte skuespil »Ung Vrede« (Look back in Anger), hvis indhold næsten blev et programudtryk for den unge gruppe oprørere. De er alle udprægede individualister, og måske er det helt forkert at sætte dem i gruppe, for det eneste, der forener dem, er den fælles kamp mod konformiteten. Disse unge navne er Peter Schaeffer (Fem Fingerøvelser), Brendan Behan (Gidslet), Shelagh Delaney (En Duft af Honning), Arnold Wesker (Livets Rødder) og endelig måske den mest spændende af hele flokken, Harold Pinter, hvis skuespil »Fødselsdagsselskabet« bliver Aarhus Teaters næste premiere.

Pinter er 32 år, og »Fødselsdagsselskabet« er hans første helaftens-skuespil. Forud for dette ligger enakterne »Rummet« og »Køkken-elevatoren«. Som i disse første arbejder foregår spillet her i et værelse, som personerne ligesom er flygtet ind for at søge beskyttelse mod de farer, der lurar fra den store verden udenfor.

I gamle Meg's og Petey's badepension bor kun en eneste pensionær, Stanley, en mand midt i trediveerne. Han har til gengæld boet der så længe, at de næsten betragter ham som en søn, ialtfald Meg, som overhænger ham med en så kvælende moderlighed, at det næsten virker som blodskam. Stanley fortæller en underlig historie om en sukseskoncert, han engang har holdt, og en, han ikke fik holdt, men dagdrømmer stadig om at drage på verdenstourné som berømt koncertpianist. Men en dag kommer to mystiske fremmede til badepensionen og vil leje et værelse. Den ene, McCann, er en skummel

irlænder, den anden, Goldberg, en fad, glattalende jøde. De er udsendinge fra den frygtelige yderverden, og lidt efter lidt går det op for tilskuerne, at det er Stanley, de er ude efter, selvom forbindelsen er dunkel, men i en række frygtelige nonsens-forhør nedbryder de Stanley åndeligt og fører ham til sidst tavs og modstandsløst med sig bort.

»Fødselsdagsselskabet« fornemmes som en vandring i et fantastisk spejlkabinet. Rundt omkring høres hvin og latter, og vi ler selv, når vi ser de groteske billeder, vore skikkelser omskabes til i det fordrejede perspektiv. Intet er så urkomisk som den uvirkelige virkelighed; vi må le, men bag latteren ligger en skælven, fordi vi i det forskudte virkelighedsbillede også må erkende den absurde realitet, der hvert sekund truer vort eget usikre jordelivs fremtid.

Pinters fascinerende skuespil er oversat af Knud Schönberg og iscenesættes af den unge instruktør Preben Harris, og de seks rollehavende i »Fødselsdagsselskabet« bliver Ruth Brejnholm, Birthe Mariat, John Hahn Petersen, Troels Munk, Gyrd Løfqvist og Jørgen Fønss. Premieren er fastsat til 15. april (2. påskedag).

Fra en prøve:
Preben Harris
Troels Munk
John Hahn Petersen
Gyrd Løfqvist

Laser og Pjalter

Aarhus Teater har forlængst påbegyndt prøverne på sæsonens festlige finale, Bert Brecht's »Laser og Pjalter«, med Kurt Weill's musik. Her drøfter gæsteinstruktøren Carl Maria Weber fra Lübeck-scenen og kapelmester Per Dreier netop en detaille i det berømte partitur.

Størstedelen af teatrets personale er i ilden i samarbejde med gæsterne Preben Uglebjerg og Kate Mundt, Einar Sissener fra Oslo og vor »egen« Erno Müller fra Odense. Premiere i slutningen af april.

ODENSE TEATER har 13. marts premiere på den hollandske forfatter Jan de Hartogs »Himmelsengen«. Mange husker sikkert det underfundige lystspil om et ægtepars samliv belyst i vigtige faser omkring dette intime stykke bohøve. Nu har Poul Henningsen nybearbejdet teksten, og Kai Normann Andersen komponeret en række iørefaldende melodier, således at lystspillet nu er forvandlet til, hvad man – med titlen in mente – ville kalde en kammer-musical. Samtidig er indført en ny person, husvennen, der i sang eller korte monologer morsomt ræssonnerer og resumerer handlingens skiftende udvikling.

Asger Bonfils er instruktør af dette kåde, forårsprægede indslag i teatrets repertoire, Hanne Løye og Preben Borggård er ægteparret, og Mogens Brix Pedersen venen. Paul René Peronard står for dekorationerne.

Teatret er desuden begyndt prøverne på »Henrik IV« af Luigi Pirandello med Claes Gill som iscenesætter og titelrolleindehaver.

AALBORG TEATER får fra 14.–24. marts munter visit af Bodil Udsen i Fiol-sukcessen »Glade Dage« af Samuel Beckett. Derefter genoptages den store Brecht-forestilling »Den kaukasiske Kridtcirkel« som med et slag gjorde Aalborg Teater, dets direktion og personale, gæsten Gert Bastian og instruktøren Hans-Henrik Krause til dagens samtaleemne over det ganske land i forbløffelse og beundring over den moderne teaterbedrift, der med denne indsats var øvet på den nordjydske landsdelscene. Interessen for forestillingen er så overvældende, at teatret må holde den på spilleplanen langt ud over, hvad man havde kunnet forestille sig, foreløbig et godt stykke ind i april måned.

DET KGL. TEATER

Repertoire i marts 1963

SKUESPIL

Ludvig Holberg: Den Vægelsindede
Dürrenmatt: Fysikerne
Henrik Hertz: Sparekassen
Ernst Bruun Olsen / Finn Savery: Teenagerlove
Henri Nathansen: Indenfor Murene
Goldoni: Mirandolina
I slutningen af marts:
Premiere på Knud Sønderby's »Kvinderens Oprør« i Sam
Besekows iscenesættelse

OPERA

Offenbach: Hoffmanns Eventyr
Puccini: Bohème
Leo Janacek: Den fiffige lille Ræv
Wagner: Den flyvende Hollænder
Carl Nielsen: Saul og David
Gilbert / Sullivan: Retten er sat

BALLET

Bournonville / Gade, Helsted, Paulli: Napoli
Prokojef / Aston: Romeo og Julie
Bournonville / Lumbye: La Ventana